

met glutenvrij dieet behandeld. Bij de vier overigen was wel voldaan aan de criteria die nodig zijn voor de diagnose coeliakie, doch zij reageerden niet of slecht op een glutenvrij dieet.

Een verband tussen coeliakie en het ontstaan van multipale darmulcera lijkt dus wel waarschijnlijk. Hoe deze zich ontwikkelen is evenwel niet duidelijk. Dat ze rechtstreeks ontstaan door schadelijke inwerking van gluten op de darmwand, is onwaarschijnlijk, want acht patiënten hielden glutenvrij dieet toen de zweren werden ontdekt. Misschien is de regeneratie van het darmepitheel ontoereikend om de versnelde afbraak die bij coeliakie wordt verondersteld, op te vangen.

Een afdoende therapie voor deze verwikkeling is niet bekend. Van de zestien patiënten overleden dertien, veelal ten gevolge van darmperforaties. Breedspectrum-antibiotica en corticosteroiden hielpen niet. De laatste kunnen zelfs een perforatie bevorderen. Vroege resectie van de aangetaste darmgedeelten, gevolgd door een streng glutenvrij dieet, is vermoedelijk het beste. Als een lijder aan inheemse spruw niet of niet meer reageert op een glutenvrij dieet, moet er, behalve aan andere oorzaken, ook gedacht worden aan multipale zweren in de dunne darm.

Literatuur: BAYLESS, T. M., R. F. KAPELOWITZ, W. H. SHELLEY, W. F. BALLINGER en T. R. HENDRIX (1967) *New Engl. J. Med.* **276**, 996.

A. E. MEINDERS

Verloskunde

Dodelijk verlopende sepsis door *Candida albicans*. — *Candida albicans* wordt bij gezonde mensen aangetroffen, o.a. in de darm, in de vagina en in de keel. GOLDMAN en medewerkers (1967) publiceren een geval van sepsis door deze fungus.

Bij een 44-jarige vrouw werden uterus en adnexa totaal geëxstirpeerd wegens myomen. Verscheidene uren na de ingreep werd plotseling een aanzienlijke bloeddrukverlaging met shock vastgesteld. Met vasopressoren en bloedtransfusies werd deze alarmerende toestand bestreden. De volgende dagen bleef de hypotensie bestaan. Er ontstond oligurie, daarna anurie en tenslotte uremie. Bloedcultures waren negatief. De behandeling bestond uit intraveneuze toediening van antibiotica met een breed spectrum en van hoge doses corticosteroiden. Drie maal per week werd een therapie met de kunstmatige nier ingesteld. Later ontstonden er hematurie en darmbloedingen. Op de dertiende dag na de operatie steeg de temperatuur tot 40 graden C; de patiënte kwam in coma en stierf.

Bij de autopsie werden in alle inwendige organen, inclusief de nieren, multipale abscessen gevonden, waarin *Candida* werd aangetoond.

De schrijvers menen, dat de fungus, die meestal een lage graad van virulentie heeft, door predisponerende factoren toch een sepsis kan teweegbrengen. Voor hun patiënte waren deze factoren: 1. door de operatie verminderde weerstand; 2. een porte d'entrée door de gebruikte catheter à demeure; 3. een verstoring van het evenwicht tussen mens en fungus tengevolge van de massale toediening van antibiotica en van corticosteroiden.

Literatuur: GOLDMAN, J. A., B. ECKERLING en M. BEN BASSAT (1967) *Amer. J. Obstet. Gynec.* **98**, 885.

W. P. PLATE

INGEZONDEN

(*Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; deze behoudt zich het recht voor, de stukken te bekorten*)

LEVERTRAAN BIJ LONGTUBERCULOSE

De ingezonden brief van de Hongaarse collega K. Kovács (1967) bracht mij een herinnering van een kleine veertig jaar geleden in de gedachte. Een referaat in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* was voor mij aanleiding tot aanschaffing van het boekje *Dennoch Landarzt* van Dr. AUG. HEISLER (1928), bekend Duits plattelandsarts in het Schwarzwald.

Uit zijn grote praktijkervaringen vermeldt HEISLER o.a. gevallen van genezen longtuberculose (in ernstige graad) door levertraan. Als collega met een gedegen academische opleiding verzuimt hij niet, zijn resultaten wetenschappelijk te laten controleren. Ongeveer alle 14 dagen zond hij sputum naar het Hygiënisch Instituut te Freiburg en ontving het volgende bericht: Eerst tuberkelbacillen positief, daarna slecht kleurbaar, vervolgens vervalverschijnenselen, en eindelijk géén bacillen meer. Hij weet niet of hij het resultaat aan de vetzuren of aan de vitamine A moet toeschrijven. Hij vermeldt zijn bron niet.

Het interesseerde mij of er in de literatuur over deze therapie geschreven is. In 1911 bericht G. DIEULAFOY (*Manuel de pathologie interne*, 16e geheel omgewerkte druk, deel 1, bl. 397) over „des résultats excellents” met „huile de foie de morue”.

De wetenschap is een andere kant uitgegaan. De chemotherapie deed haar intrede, en bovendien neigde men ertoe, uit algemene overwegingen de toevoer van vet bij tuberculoselijders eer te beperken dan te vermeerderen. Uit het schrijven van collega Kovács blijkt dat het tuberculocide bestanddeel van levertraan de vitamine A is, zij het dat deze niet rechtstreeks werkt, doch activerend op het enzym lysozym.

Een oude ervaring, in de doofpot gegaan, komt nu in een ander licht te staan.

Literatuur: Kovács, K. (1967) *Ned. T. Geneesk.* **III**, 1772.
— Gorssel (Gld.), 8 oktober 1967 G. C. J. KRUISINGA

BERICHTEN

BUITENLAND

China

Bom en houten ploeg. — *Science* van 28 juli (bl. 373) wijst op de ijver waarmee China „the intellectual status necessary to sustain an advanced technology” verzorgt. Blijkens de volkstelling van 1960 bevonden zich in dat jaar 135.000 Chinese mannen in de Verenigde Staten: een bescheiden aantal waaruit zoveel geleerden en vakkundigen zijn voortgekomen. De vraag blijft: Is het huidige China gunstig voor hun prestaties? Zonder twijfel is het ten dele gunstig. Het aantal kinderen en jonge volwassenen dat thans behoorlijk onderwijs geniet, bedraagt vijf tot zeven maal het aantal van 1949. Alle stadskinderen gaan naar school en een grote meerderheid van de kinderen der landelijke bevolking eveneens. En op bepaalde gebieden — geneeskunde, ziekenhuiswezen, wetenschappelijke en industriële techniek — bleef, blijkens Amerikaanse en Europese rapporten, de vooruitgang plaatselijk nauwelijks achter bij het westen. Maar in hetzelfde nummer van *Science* (bl. 392) vindt men een beschouwing van de „China research specialist” van de parlementaire bibliotheek te Washington. Tot motto van zijn opstel koos de schrijver de woorden: „China continues to be a country of the wooden plow and the bomb”.